

[عبدالحسین طالی]

درونمایه بیشتر کتاب‌هایی که در زمینه امامت نوشته شده‌اند، تا حد زیادی به هم شباهت دارد؛ به گونه‌ای که پژوهشگر این عرصه با نگاهی شتاب زده می‌تواند چند کتاب را برگزیند که با مطالعه آنها از غالب منابع امامت بی‌نیاز شود.

در این میان، برخی کتابها رویکردی ابتکاری در پیش گرفته‌اند که آن کتاب را از دیگر کتاب‌های امامت کاملاً ممتاز می‌کند.

این کتاب‌های ابتکاری غالباً در پی برخورد به یک نیاز تازه یا آشنایی با فضایی جدید به شیوه میان رشته‌ای یا در پاسخ به یک پرسش روز تهیه می‌شوند.

نوآوری و روزآمدی که در این کتابها دیده می‌شود، آنها را بر سر دوراهی قرار می‌دهد که آیا در محتوا قصد تجربه فضای جدید را دارند یا در نوع عرضه نیز چنین است؟ باری، هدف از این قلم انداز، بررسی این مقوله نیست که به مجالی مستقل نیاز دارد. بلکه هدف، معرفی پژوهشی در باب امامت است که در نوع خود کم مانند است.

کتاب *امام علی علیه السلام از زبان اهل سنت* نوشته محمد باقر یآوری (اصفهان: انتظار سبز، ۱۳۸۱، ۲۰۸ ص) مروری است بر کتاب‌های درسی مقاطع مختلف تحصیلی امارات متحده عربی در مورد امام امیر المؤمنین - صلوات الله علیه - که نویسنده کتاب طی دو سال تدریس در دوی در سالهای ۱۳۷۴ و ۱۳۷۵ تدوین کرده است.

برای تدوین و نگارش این کتاب، هفتاد کتاب از متون درسی دوی بررسی شده، و از میان آنها ۳۶ کتاب که در آنها از امیر المؤمنین علیه السلام یاد شده، مورد استفاده بوده است. فهرست این کتابها در صفحه ۱۹۲ و ۱۹۳ آمده است: ۸ عنوان دوره ابتدایی، ۱۴ عنوان دوره راهنمایی، ۱۳ عنوان دوره دبیرستان و یک عنوان دوره شبانه. این متون از سال ۱۹۸۶ تا ۱۹۹۷ را در بر دارد، که برخی از آنها بیش از ۱۷ بار چاپ شده‌اند. برخی از عناوین مشترک آنها چنین است: التریبه الاسلامیه، التطبیق اللغوی، تاریخ الدوله الاسلامیه.

نویسنده مطالب کتاب‌های درسی را با منابع معتبر سنیان تطبیق داده تا استناد آنها روشن شود. برای این کار، از ۱۹۳ کتاب یاد کرده که نویسندگان آن متون بدانها استناد داده‌اند. (ص ۱۹۴ تا ۲۰۱)

نویسنده کتاب، خود در میان این منابع، به ۶۲ کتاب مرجع، رجوع و استناد کرده که فهرستی از

آنها را در صفحات ۲۰۲ تا ۲۰۶ آورده است.
پس از مقدمه، مطالب کتاب در ۱۵ فصل و یک خاتمه سامان یافته‌اند:

ف ۱. مولود کعبه؛

ف ۲. در آغوش پیامبر (دوره کودکی)؛

ف ۳. فضائل و مکارم؛

ف ۴. مأموریت‌ها و مسؤولیت‌ها از سوی پیامبر؛

ف ۵. پیکار با دشمنان اسلام؛

ف ۶. جمع آوری قرآن؛

ف ۷. فصاحت و بلاغت؛

ف ۸. مقام علمی و اخلاقی حضرتش؛

ف ۹. خطبه‌ها، سخنان و اشعار؛

ف ۱۰. همراه و همراز پیامبر از بعثت تا رحلت؛

ف ۱۱. در دوران سه خلیفه؛

ف ۱۲. دوره خلافت؛

ف ۱۳. جمل و صفین و نهروان؛

ف ۱۴. اشاره‌ای گذرا؛

ف ۱۵. علی و فاطمه و دو فرزندشان علیهما السلام.

خاتمه. قصیده علویه منسوب به محمد عبدالمطلب و قصیده کمیت.

از نکات جالب مقدمه، آمارهایی از چند کتاب معتبر تسنن است که توجه این متون به چهار خلیفه را به شیوه مقایسه‌ای در آنها می‌توان دید.

الف) مسند ابن حنبل (ج ۱، ص ۵ تا ۲۵۲)

خلیفه اول ۲۰ صفحه / ۸۲ حدیث

خلیفه دوم ۶۶ ص / ۳۱۸ ح

خلیفه سوم ۳۰ ص / ۱۶۲ ح

امیر المؤمنین ۱۳۱ ص / ۸۲۱ ح

ب) تاریخ یعقوبی (ج ۲ ص ۱۲۷ تا ۲۱۳)

خلیفه اول ۱۲ ص

خلیفه دوم ۲۳ ص

خلیفه سوم ۱۶ ص

امام علیه السلام ۳۶ ص

(ج) حلیه الاولیاء (مبتنی بر فهرس ج ۱۱)

خلیفه اول ۲۳ ح

خلیفه دوم ۱۴۴ ح

خلیفه سوم ۲۸ ح

امام علیه السلام ۱۶۶ ح

(د) مجمع الزوائد (ج ۹، ص ۴۰ تا ۱۰۰)

خلیفه اول ۲۰ صفحه / ۷ باب

خلیفه دوم ۱۹ ص / ۲۱ ب

خلیفه سوم ۲۰ ص / ۱۶ ب

امام علیه السلام ۴۵ ص / ۳۰ ب

جدا از بررسی کیفی و محتوایی این منابع، صرف بررسی کمی میان این مطالب، خود نوعی مؤید بر افضلیت امام امیر المؤمنین علیه السلام است.

به هر حال، این پژوهش، یادآور خلائهای پژوهشی در حوزه امامت و شناخت امامان معصوم است که امید است اهل نظر این ضرورت را جدی بگیرند.